

Uygunuz İsim ve Lakap Koymak

Doç. Dr. Muhammed Rıza Kaimî Mukaddem

Giriş

Dünyada her varlığın bir ismi vardır ve onunla tanınır. İsim, her varlığın hakikatini diğer canlıya açıklayan bir alamet ve adrestir. İnsan da bu kaideden istisna değildir. Tanınmak için bir isme muhtaçtır. İsim koymak, toplumsal bir gelenektir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 7. Maddesine göre, her çocuğun doğduktan sonra isim alma hakkı vardır. Bu kanun ile tüm ülkeler, bebek doğduktan sonra onun kaydının yapılması, ona isim koyulması ve vatandaşlığa geçirilmesiyle sorumludurlar.

Hedefi insanları doğruya iletmek, eğitmek ve Âlemlerin Rabbine yakınlaştırmaktan başka bir şey olmayan Yüce İslâm dini, bundan 1400 yıl önce buna vurgu yapmış ve bu hakkı çocuğun ebeveyni üzerindeki haklarından biri olarak ön plana çıkarmıştır. İslâm açısından isim koymak o kadar önemlidir ki hatta çocuk doğmadan evvel isminin koyulması yönünde öneride bulunmuştur. İmam Cafer Sadık'ın (a.s) ceddi Emirülmüminin İmam Ali'den (a.s) nakille şöyle bir hadisi vardır:

“Evlatlarınızın isimlerini doğmadan önce koyun. Eğer erkek mi kız mı bilmiyorsanız, o zaman hem erkek çocuğuna hem de kız çocuğuna verilebilecek ortak isimlerden bir isim seçin. Zira eğer doğumdan önce bebek düşerse ve onlara bir isim koymamışsanız, kıyamet gününde size ‘Bana neden bir isim koymadınız? Hâlbuki Allah Resülü doğumundan önce Muhsin’in ismini koymuştur.’ diyecekler.”¹

Allah Resülü'nden de (s.a.a) aynı maddada bir hadis zikredilmiştir.²

Bunca tekit ve tavsiye şüphesiz ismin hukuksal ve eğitsel açıdan önemine ve bunun ferdin toplumsal ve ruhsal benliğine etkisine işaret etmektedir. İsim, hukuksal açıdan ferdin hakikatini, aslını ve nesebini belirlemekte ve ona toplumsal kişilik kazandırmaktadır. İsim, eğitsel açıdan da (ister pozitif, ister negatif olsun) onun mana ve mefhumu dikkate alındığında ferdin ruhsal kişiliğini etkilemektedir. Zira o bir ömür

¹ Vesailü's-Şîa, c. 15, s. 121, 1. Hadis.

² Vesailü's-Şîa, c. 15, s. 121, 2. Hadis.

boyu o isim ve lakapla yaşayacak ve her yerde o isim ve lakapla kendisine seslenelecektir. Ömür boyu birlikte yaşadığı biri gibi ona devamlı etki edecektir.

İslâm, iyi insanlarla birlikte olmaya vurgu yapıp kötü insanlarla birlikte olmaktan sakındırdığı gibi çocuklara güzel bir isim seçme konusunda da vurgu yapmakta ve çok ciddi tavsiyelerde bulunmaktadır; inananları başka insanlara kötü isimle seslenmekten ve uygunsuz lakaplar takmaktan da ciddi bir şekilde sakındırmaktadır. Şimdi İslâm'ın bu konu hakkındaki nehiylerini ve bu nehiylere uyulmadığı takdirde bunların kötü sonuçlarını araştıralım.

1- Uygunsuz İsim Koymaktan Sakındırmak

İslâm'ın birkaç nedenden dolayı çocuklara ve başka insanlara uygun olmayan isimler vermekten ve kötü lakaplar takmaktan sakındırdığını söyleyebiliriz:

1-1 Güzel Bir İsim Koyulması Çocuğun Hakkıdır

Değişik hadislerde çocuğun ebeveyn üzerindeki haklarından biri olarak ve hatta baba üzerindeki ilk hakkı olarak ona

güzel bir isim seçip vermek olduğu nakledilmiştir. İslâm'ın sevgili Peygamberi Hz. Muhammed'in (s.a.a) Emirülmüminin Ali'ye (a.s) tavsiyelerinde şunu görmekteyiz:

“Ya Ali! Çocuğun babası üzerindeki hakkı, ona güzel bir isim vermesi, onu güzel bir şekilde eğitmesi ve doğru düzgün bir yere (işe) yerleştiresidir.”³

Başka bir rivayette bu görev, babanın evladına yapacağı ilk iyilik olarak tavsif edilmiştir.

“Bir şahsın evladına yapacağı ilk iyilik ona güzel bir isim seçmesidir. O halde hepiniz evlatlarınıza güzel bir isim koyun.”⁴

Eğer çocuğumuza güzel bir isim koymanın onun şerî bir hakkı olduğunu kabul edersek, şüphesiz bunu yerine getirmemek de karnın koyucunun rızası

dışında olacaktır. Zira kanun koyucu, hiç kimsenin hakkının zayi edilmesine razı olmaz. Kötü isim koymak, aslında ferдин güzel bir isme sahip olmasından mahrum kalmasıdır. Başka bir tabirle; onun hakkının zayi edilmesidir.

“İsim, eğitsel açıdan da (ister pozitif, ister negatif olsun) onun mana ve mefhumu dikkate alındığında ferдин ruhsal kişiliğini etkilemektedir. Zira o bir ömür boyu o isim ve lakapla yaşayacak ve her yerde o isim ve lakapla kendisine seslenelecektir. Ömür boyu birlikte yaşadığı biri gibi ona devamlı etki edecektir.”

³ Vesailu'ş-Şia, c. 15, s. 123, 4 ve 7. Hadis. Nehcü'l-Belağa, 399. Hikmetli söz.

⁴ Vesailu'ş-Şia, c. 15, s. 122, 1. Hadis.

1-2 Peygamber'in Uygulamasında Kötü İsimlerin Değiştirilmesi

İmam Cafer Sadık'tan (a.s) nakledilen bir hadiste şöyle geçmektedir:

“Allah Resulü insanların ve şehirlerin kötü olan isimlerini değiştirdi.”⁵

Hadisin orijinalinde geçen “Kane yuğayyiru” ibaresi, Peygamber'in o işi eskiden devamlı yaptığını beyan eden “maziyi istimrari” kipidir. Bu isim değiştirme, devamlı uygulanan bir gelenek şeklinde Peygamber tarafından uygulanmıştır. Bundan da kanun koyucunun insan ve şehirlere verilen kötü isimleri sevmediği anlaşılmalıdır. Ne zaman bir eylem Peygamberin sünneti olarak belirlense, bu artık tüm Müslümanlar için hüccettir ve o eylemin uygulanması gerekir.

Peygamberin bu sünneti, Allah Resulü'nün (s.a.a) o dönemdeki cahil Arap toplumunun geleneklerinde gerçekleştirmiş olduğu bir devrimdi. Cahiliyet döneminde Arap geleneği çocuklarının isimlerini söylediklerinde düşmanlarının kalbine korku salması için vahşi ve yurtcu hayvan isimlerini koymaktı.⁶

Ancak insanlığı kurtarmak ve yaratılmışların en şereflişinin unutmış olduğu fazilet ve erdemleri onlara geri vermek

için gelmiş olan sevgili Peygamberimiz (s.a.a), insanı vahşi hayvanların isimleriyle isimlenmekten daha yüce ve daha değerli görmekteydi. Bundan dolayı bu kötü gelenekle savaşmak için kıyam etti. Hem insanları çocuklarına iyi ve güzel isimleri koymaları için ikna ve teşvik ediyordu hem de nerede böyle kötü bir isimle karşılaşsa o ismi değiştiriyordu. Şimdi Peygamberin bu davranışlarını anlatan birkaç örneği aşağıda zikredeceğiz:

- “Peygamberin yanına ne zaman ismini beğenmediği biri gelse, onun ismini değiştirdi.”⁷

- Kesir b. Samit'in ismi “Galil” yani “az” idi. Peygamberimiz onun ismini “Kesir” yani “Çok” olarak değiştirdi. Muti b. Esved'in ismi “Asi” idi ve Peygamberimiz onun ismini de “Mutî” yani “itaatkâr” olarak değiştirdi. Ümmü Asım'ın ismi de “Asiye” yani “asi kadın” idi ve onun ismini de “Sehle” yani “külfetsiz kadın” olarak değiştirdi.⁸

- Peygamberin yaranlarından birinin adı “Esved” yani “siyah” idi ve Peygamber onun ismini “Ebyez” yani “beyaz” olarak değiştirdi.⁹

- Rum padişahı Hıristiyan bir elçi göndermişti. Peygamberimiz onun ismini sorduğunda isminin “Abduşşems” yani “güneşin kulu” olduğunu söyledi. Peygamberimiz şöyle buyurdu: “İsmini değiştir. Ben senin ismini “Abdulvahhab”

⁵ Vesailu'ş-Şia, c. 15, s. 124, 6. Hadis.

⁶ Bir rivayette şöyle nakledilmiştir: “İmam Rıza'ya (a.s) soru sordular: Araplar neden çocuklarına köpek, panter ve bunlara benzer vahşi hayvanların isimlerini koymaktadırlar? İmam şöyle cevap verdi: Çünkü Araplar savaşçı bir kavim idi. Çocuklarına seslendiklerinde düşmanın kalbine korku salmak için onlara bu isimleri verirdi.” Vesailu'ş-Şia, c. 15, s. 123, 5. Hadis.

⁷ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 591, 45974. Hadis.

⁸ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 590, 45973. Hadis.

⁹ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 596, 45989. Hadis.

yani “karşılıksız iyilik yapanın kulu” olarak değiştirdim.”¹⁰

Sonuç olarak, Peygamberin bu sünnetini ispatlamak için delil getirilebilecek rivayetler oldukça fazladır. Açıkça görülmektedir ki, Peygamberimiz ne zaman uygun olmayan bir isimle karşılaşsa onu değiştirdi. Peygamberimiz “Bağiz-Kindar” ismini “Habib-Sevgili”¹¹ ile, “Ğavi b. Zalim-Zalimin oğlu Sapkın” ismini “Raşid b. Abdullah-Allah’ın kulunun oğlu doğru yolu bulmuş”¹² ile, “Asiye-Asi kadın” ismini “Cemile-Güzel kadın”¹³ ile ve daha getirilebilecek nice örneklerde görüleceği üzere değiştirmiştir. Sözümüz daha fazla uzamasın diye burada birkaç örnek zikrettik.

1-3 Diğer Rivayetler

Peygamberin sünnetine ilave olarak masum İmamlar da kendilerinden nakledilen hadislerde uygun olmayan isimleri koymaktan men etmişlerdir. Bu hadislerde çeşitli isimlerin kullanılmasından men ettiklerini görmekteyiz:

- Bazı hadislerde insanlara, Allah’ın kendisine özel olan isimlerin koyulması men edilmiştir. Hammad b. Osman’ın İmam Cafer Sadık’tan naklettiği hadis örnek gösterilebilir:

¹⁰ Müstedreku’l-Vesail, c. 15, s. 128, 7. Hadis (17747).

¹¹ Usdu’l-Gabe fi Ma’rifeti’s-Sahabe, c. 1, s. 202.

¹² Usdu’l-Gabe fi Ma’rifeti’s-Sahabe, c. 2, s. 149.

¹³ Usdu’l-Gabe fi Ma’rifeti’s-Sahabe, c. 3, s. 76.

“Allah Resülü ölmeden önce bazı isimlerin insanlara verilmesini yasaklamak için kalem ve kâğıt istedi. Ancak ruhunu Allah’a teslim etti ve o isimleri açıklamadı. Hakem, Hekim, Halid ve Malik o isimlerdendir. Bu isimler altı veya yedi tanedir ve bu isimleri insanlara koymak caiz değildir.”¹⁴

Bu yasaklamanın nedeni belki de âlemlerin yüce Rabbi’nin kutsiyetini ve saygınlığını korumak ve bu isme sahip olan insanların kibir, gurur ve ilahlık tasavvuruna duçar olmalarını engellemek olabilir. Ancak bu isimlerin başına “Abd-kul” kelimesi eklendiğinde kullanılmasının bir sakıncası yoktur ve hatta bu çok beğenilen bir uygulamadır. Abdulhekim ve Abdulhalid gibi.

- Bazı hadislerde de insanın kendisini münezzeh ve mukaddes olarak tanıtmasına sebep olduğundan dolayı ve bu isimler sebebiyle nefsinin eksikliklerden masum ve uzak sanmasını engellemek için bazı isimlerin kullanılması men edilmiştir. Bir hadiste şöyle nakledilmiştir: Ebu Seleme’nin kızı Zeyneb Muhammed b. Ömer’e “Kızının adını ne koydun?” diye sordu. O da dedi ki: “Birra-itaatkâr ve iyilik yapan kadın koydum.” Zeyneb şöyle dedi: “Peygamber bu ismi koymayı yasaklamıştır. Benim ismimi Birra koymuşlardı, Peygamber ismimi duyunca şöyle buyurdu: ‘Bu isimlerle kendinizi masum ve iyilik yapan biri olarak göstermeyin. Allah Birr-itaatkâr ve iyilik yapan kimseleri daha iyi bilendir.’ O zaman Peygamber’e ‘O halde ismini ne koyalım?’ diye sordular. Peygamber

¹⁴ Vesailu’ş-Şia, c. 15, s. 130, 1. Hadis.

de ‘Onun ismini Zeyneb-babasının ziynetini koyun.’ buyurdu.”¹⁵

- Bazı hadisler de kötü manaları ve negatif etkileri olan isimlerden men edilmiştir. Cabir, İmam Muhammed Bâkır’dan (a.s) şöyle nakletmektedir: “Allah Resul’ü (s.a.a) minberde şöyle buyurmuştur: *Bilin ki en hayırlı isimler şunlardır; Abdullah, Abdurrahman, Harise ve Hemmam. En kötü isimler de şunlardır: Dırar, Murre, Harb ve Zalim.*”¹⁶

Bu son dört ismi duyanların aklından zarar ve ziyan, zorluk ve aşırılık, savaş ve kan dökücülük ve zulüm ve zalimlikten başka bir şey geçmez. Bu manalar, insanların geneli için sevilmeyen ve reddedilen manalardır ve duymak bile birçok insanı rahatsız etmektedir.

- Bazı hadislerde de hayvanların isimlerini koymak da men edilmiştir. “Allah Resulü (s.a.a), köpek ve köpek yavrusu isimlerini insanlara koymaktan sakındırmıştır.”¹⁷

- Putların ve Şeytanın isimlerinin koymulmasından da nehiy edilmiştir.

“Ona Abduluzza ismini koymayın; Abdullah ismini koyun.”¹⁸

“Ona Hubab ismini koymayın. Hakikat şudur ki Hubab Şeytandır.”¹⁹

“Ona Ecde’ ismini koymayın. Hakikatten Ecde’ Şeytandır.”²⁰

¹⁵ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 596, 45993. Hadis.

¹⁶ Vesailu’ş-Şia, c. 15, s. 131, 5. Hadis.

¹⁷ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 424, 43234. Hadis.

¹⁸ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 430, 45274. Hadis.

¹⁹ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 430, 45273. Hadis.

²⁰ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 430, 45237. Hadis.

“Ona Şehab ismini koymayın. Hakikat şu ki, Şehab Şeytan’ın ismidir.”²¹

Bu üç hadisin manası şudur: Çocuğa Hubab, Ecde’ ve Şehab isimlerini koymayın. Zira bunlar Şeytan’ın isimleridir.

- Bazı hadislerde de nefret edilen ve hoş gitmeyen isimlerin koyulması men edilmiştir. Yakub Serrac’dan şöyle nakledilmiştir: “İmam Cafer Sadık’ın (a.s) yanına gitmiştim. İmam Sadık, oğlu Musa’nın beşiği başında durmuştu. Uzunca bir müddet ona bir şeyler fısıldadı. İmam, oğlu ile sessizce konuşmasını bitiresiye değin bir kenarda oturdum. Fısıldamayı bitirince İmam’ın yanına gittim. Bana ‘Mevlan Musa ibn Cafer’in yanına git ve ona selam ver.’ diye buyurdu. Beşiğin yanına gittim ve ona selam verdim. O da fasih bir dille selamıma karşılık verdi ve bana şöyle buyurdu: ‘Dün kızına verdiği ismi değiştirdi. Zira Allah o isimden nefret etmektedir.’ Ben henüz daha dün doğan kızıma Humeyra ismini vermiştim. İmam Sadık (a.s) o esnada şöyle buyurdu: ‘Onun sana verdiği desturu yerine getir. Senin kemale ermen ve hidayete tabi olman için gereklidir bu.’ Ben de hemen o ismi değiştirdim.”²²

- Bazı rivayetlerde de çocuklara Ehl-i Beyt’in (a.s) düşmanlarının isimlerinin konulması men edilmiştir. Zira Şeytan onların isimlerini duyduka sevinmektedir.

Cabir İmam Muhammed Bâkır’dan (a.s) şöyle bir hadis nakletmektedir: “İmam ufak bir çocuğa ismini sordu. O da isminin Muhammed olduğunu söyledi. İmam ardından çocuğun künyesini de sordu. O

²¹ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 430, 45239. Hadis.

²² Vesailu’ş-Şia, c. 15, s. 123, 3. Hadis.

da Ali olduğunu söyledi. İmam da ona şöyle buyurdu: ‘Sen bu isim ve künyen sayesinde Şeytan’ın sana zarar vermesinden kurtuldun. Zira Şeytan ne zaman bir kimsenin ‘Ey Muhammed!’ ve ‘Ey Ali!’ diye hitabını duysa kurşun gibi erir. Ne zaman da bizim düşmanlarımızın ismiyle birine seslenildiğini duysa çok sevinir ve kendiyile övünür.’²³

Kenzu’l-Ummal’da Ömer ibn Hattab’tan şöyle bir rivayet nakledilir: *Peygamberin hanımı Ümmü Seleme’nin kardeşinin bir oğlu oldu ve adını Velid koydu. Allah Resulü (s.a.a) bu ismi duyduğunda şöyle buyurdu: “Ona kendi firavunlarınızdan birinin adını mı verdiniz? İsmi değiştirin ve ona Abdullah ismini koyun. Bilin ki bu ümmetten çok yakında Velid isimli biri çıkacaktır ve onun bu ümmete vereceği zarar, Firavun’un kendi kavmine verdiği zardan çok daha fazla olacaktır.”*²⁴

Hadislerde görüldüğü üzere, genel olarak çeşitli isimleri belirli nedenlerden dolayı koymak yasaklanmıştır. Bu tür isimlerin tabii olarak isim sahibi veya diğer insanların üzerinde negatif etkisi vardır. Şüphesiz bu negatif sonuçlar olmasa, bu isimleri koymak yasaklanmazdı. Bundan dolayı İslâm şeriatında sonuçları menfi olan isimleri insanları vermek yasaktır.

2- Uygunsuz Lakap Koymaktan Sakındırmak

Uygunsuz isimlere ilave olarak insana uygunsuz lakap ve künye koymak da İslâm

²³ Vesailu’ş-Şia, c. 15, s. 126, 3. Hadis ve s. 130, 4. Hadis.

²⁴ Kenzu’l-Ummal, c. 16, s. 593, 45977. Hadis.

tarafından sakındırılmıştır. Lakap, bir insanın isminin yanına koyulan ve genelde övgü veya yergi amaçlı kullanılan isimdir.²⁵ Bir insana lakap, genellikle onda bulunan ayırıcı bir ahlâk veya soy ya da görünüş özelliği nedeniyle diğer insanlar tarafından koyulur. Lakap Farsça’da genelde aile ismine veya soyadına denir. Künye de insanı övgü ve saygı nedeniyle koyulur. Genelde Eb, Umm, İbn ve Bint kelimeleri ile birlikte kullanılır. “Ebu Abdillâh” gibi ki bu Arapça’da en yaygın kullanılan künye şeklidir.²⁶

Uygun olmayan lakapları koymak birkaç nedenden dolayı yasaktır:

2-1 Kur’ân-ı Kerim’in Açık Ayeti

Hucurat suresinin 11. ayetinde şöyle buyurulmaktadır:

“Ey inananlar, içinizden bir topluluk, başka bir toplulukla alay etmesin, olabilir ki alay edilenler, öbürlerinden daha hayırlıdır ve kadınların bir kısmı da başka kadınlarla alay etmesin, olabilir ki alay edilen kadınlar, öbürlerinden daha hayırlıdır ve birbirinizi kınamayın ve kötü lakaplarla çağırmayın; iman ettikten sonra buyruktan çıkmışlara ait adlar(ı iman edenlere takmanız), ne de kötüdür ve kim tövbe etmezse artık onlar, zulmedenlerin ta kendileridir.”

²⁵ Ali Ekber Dehoda, Lügatnameyi Dehoda, Lakap kelimesi. El-Mu’cemu’l-Vesit, Lakap kelimesi.

²⁶ Ali Ekber Dehoda, Lügatnameyi Dehoda, Künye kelimesi.

Geçmişte ve günümüzde birçok insan, başkalarına kötü lakaplar takmakta ısrar etmişlerdir ve hala da etmektedirler. Bu şekilde onları aşağılamayı amaçlamakta ve şahsiyetlerini kırmaya çalışmaktadırlar. Düşünceleri bazen bu şekilde intikam almak, bazen de eskiden kötülük yapmış ancak daha sonra tövbe ederek hatasından dönmüş insanları lakap takarak eskiden ne olduğunu etrafa anlatmaktır. İslâm böyle bir hareketi kesinlikle açıkça yasaklamış ve bir Müslümanı en hafif tabirle de olsa aşağılamayı amaçlayan isim ve lakapları kullanmaktan men etmiştir. Zikredilen ayet, açık olarak buna işaret etmektedir. *Mecmeu'l-Beyan Tefsiri*'nde İbn Abbas'tan nakille bu ayetin iniş sebebi şöyle anlatılmıştır:

“Hayber’in fethinden sonra Allah Resulü (s.a.a) ile evlenmiş olan Hayy ibn Ahtab isimli Yahudi’nin kızı Safiye bir gün ağlar bir halde Peygamber’in yanına geldi. Hz. Peygamber ne olduğunu sordu. Safiye de olayı anlattı: “Aişe beni ‘Ey Yahudizade!’ diyerek suçluyor.” dedi. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: “Neden ona benim babam Harun’dur, amcam Musa’dır ve kocam da Muhammed’dır demedin?” Bu esnada bu ayet nazil oldu ve bundan dolayıdır ki ayette “...**iman ettikten sonra**

buyruktan çıkmışlara ait adlar(ı iman edenlere takmanız), ne de kötüdür...” ibareleri yer aldı.²⁷

2-2 Nakledilen Hadisler

Bu rivayetlerde de insanlara kötü lakapların takılması men edilmiştir.

Uygun-suz isimlere ilave olarak insana uygunsuz lakap ve künye koymak da İslâm tarafından sakinleştirilmiştir. Lakap, bir insanın isminin yanına koyulan ve genelde övgü veya yergi amaçlı kullanılan isimdir. Bir insana lakap, genellikle onda bulunan ayırıcı bir ahlâk veya soy ya da görünüş özelliği nedeniyle diğer insanların tarafından koyulur.

Muhammed ibn Yahya ibn Ebi İbad amcasından rivayet ediyor: Bir gün sekizinci İmam Hz. Ali ibn Musa er-Rıza (a.s) bir şiirden üç beyit okudu. İmam’ın şiir okuduğu çok az görülmüştür. İmam’a şöyle arz ettim: Okuduğunuz şiir kime aittir? Buyurdu ki “Sizin Iraklılardan biridir.” Bu şiir sapkın ve ahmak Ebu el-Etahiyye’nin şiiridir ki kendisi hakkında okumuştur bunu. İmam şöyle buyurdu: “Onun ismini söyle, ama bu lakapları söyleme ve onu bu lakaplarla çağırma. Allah Teala kitabında şöyle buyurmaktadır: “...**iman ettikten sonra buyruktan çıkmışlara ait adlar(ı iman edenlere takmanız), ne de kötüdür...**”

Belki bu şahıs zikrettiğin bu lakapları sevmiyordur.”²⁸

Başka bir hadisi de Ebu Basir’den naklediyoruz. İmam Muhammed Bâkır’ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: “Allah

²⁷ Mecmeu'l-Beyan, c. 5 (9 ve 10), s. 204.

²⁸ Vesailu’ş-Şia, c. 15, s. 132, 1. Hadis.

Resulü'nün (s.a.a) döneminde Ebu Zerr bir gün birisine "Ey siyah derili kadının oğlu!" diye hitap etti. Allah Resulü (s.a.a) Ebu Zerr'e şöyle buyurdu: "*Onu annesi yüzünden aşağılıyor musun?*" Ebu Zerr, yaptığı hatadan ve Allah Resulü'nün bu tembihinden dolayı devamlı yüzünü toprağa sürüyordu ve Allah'tan bağışlanma diliyordu. Allah Resulü onu affedene kadar böyle yapmaya devam etti ve sonun Peygamber ondan razı oldu.²⁹

Başka bir rivayette de şöyle gelmiştir:

"Kardeşlerinizi onların en güzel isimleriyle çağırın ve onlara lakaplarıyla seslenmeyin."³⁰

Bu hadiste zikredilen lakaplardan kastın, kötü ve beğenilmeyen lakaplar olduğunu ibaredeki nehiyden anlıyoruz.

Bazı rivayetlerde de çocuklara lakap takılmasını engellemek amacıyla, onlara küçük yaşlarda künye takılmasının tavsiye edildiğini görüyoruz. Peygamberin bir hadisinde şöyle nakledilmektedir:

"Çocuklarınıza kötü lakaplar takılmadan önce künye seçin ki onlarla tanınsınlar."³¹

Başka bir hadiste de İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakledilmiştir:

"Biz çocuklarınıza kötü lakap takılmasından korktuğumuz için künye seçiyoruz."³²

²⁹ Mustedreku'l-Vesail, c. 5, s. 133, 21. Bab, 1. Hadis.

³⁰ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 421, 45219. Hadis.

³¹ Kenzu'l-Ummal, c. 16, s. 419, 45202. Hadis.

³² Vesailu'ş-Şia, c. 15, s. 129.

Eğer bir çocuk küçük yaşlarda onu yücelten ve saygın gösteren bir künye ile çağrılırsa, gelecekte ona yakıştırılan kötü lakaplar etkisiz kalıp çabucak unutulacaktır. Zira insanlar küçük yaştan itibaren ona o güzel künyelerle seslenmişlerdir ve onu o künye ile tanımışlardır.

İmam Ali (a.s) da Nehcu'l-Belağa'da Muttakilerin sıfatlarından birisi olarak onların başka insanları kötü lakaplarla çağırmasını zikretmektedir. Şöyle buyurmaktadır:

"(Muttaki kimseler başkalarını) kötü lakaplarla çağırmasınlar."³³

Başka bir rivayette de şöyle nakledilmiştir: İmam Seccad'ın (a.s) yardımcısından birinin ismi Ebu Murre³⁴ idi. Ne zaman içeri girmek istese "Ebu Murre kapıdadır." derdi. İmam Seccad (a.s) bir gün ona bir daha geldiğinde "Ebu Murre kapıdadır." dememesi için yemin ettirdi.³⁵ Bu hadis İmam'ın bu tür lakapları kullanmaktan rahatsız olduğunu göstermektedir.

Bu hadislerin genelinden anlaşılmalıdır ki, insanların birbirini aşağılama ve küfür kastı olsun ya da olmasın kötü lakaplar takıp yakıştırması yasaktır ve bir Müslümanın davranışlar listesinde böyle bir eylem olmamalıdır. Bu buyruğa eğitim ve öğretim alanında uymak önemlidir. Ancak özellikle öğretmen ve öğrenci ilişkisinde uymak zaruridir. Olmazsa olmazlardandır.

³³ Nehcu'l-Belağa, 193. Hutbe.

³⁴ Murre, acılık anlamındadır. Ebu Murre ise, Şeytan'ın künyelerindedir. Acılığın babası yani, tüm acı, hüznün, gam ve kederin temeli ve aslı anlamındadır.

³⁵ Vesailu'ş-Şia, c. 15, s. 131, 1. Hadis.

Müslüman insanların saygınlığını yok etmenin, onlara hakaretin ve aşağılamanın haram oluşundan, onlara kötü isim ve lakaplar takmanın da yasak olduğu anlaşılmaktadır. Bu şu demektir; İslâm, Müslüman bir şahsın canı, malı, izzeti ve gururuna saygı göstermektedir ve Müslüman şahsın saygınlığını ortadan kaldırmayı, yüzünün suyunu dökmeyi ve şahsiyetini aşağılamayı caiz bilmemektedir; başkalarının aşağılanması ve onurunun rencide edilmesi haramdır ve yasaktır.

Zira bu ilişki yapıcı bir ilişkidir ve öğrenci üzerinde pozitif etki bırakması için uygulanmaktadır.

2-3 Müslüman'ın Saygınlığı Çiğnenemez

Müslüman insanların saygınlığını yok etmenin, onlara hakaretin ve aşağılamanın haram oluşundan, onlara kötü isim ve lakaplar takmanın da yasak olduğu anlaşılmaktadır. Bu şu demektir; İslâm, Müslüman bir şahsın canı, malı, izzeti ve gururuna saygı göstermektedir ve Müslüman şahsın saygınlığını ortadan kaldırmayı, yüzünün suyunu dökmeyi ve şahsiyetini aşağılamayı caiz bilmemektedir; başkalarının aşağılanması ve onurunun rencide edilmesi haramdır ve yasaktır. O halde Müslüman birisine kötü lakaplar takmak da “Müslüman bir şahsın aşağılanması ve onurunun rencide edilmesi” anlamına geldiğinden ve bunun mısaklarından biri olduğundan dolayı haramdır ve yasaktır.

3- Kötü İsimler, Uygunsuz Lakaplar ve Sonuçları

Kanun koyucunun emir ve nehiyleri, bir takım iyiliklere ve kötülöklere tabidir. Bunlara dikkat ederek, her konu için emir ve nehiyeler belirlenmiştir. Bu emir ve nehiyelerden bazıları insanlar için anlaşılabilir olabilir ve bazıları da anlaşılır olmayabilir. Kanun koyucunun kötü isim ve lakap takma konusundaki nehyi de bu kaide içinde değerlendirilmelidir. Şüphesiz kanun koyucunun kötü isim ve lakap takma konusundaki bunca vurgusu bir takım kötülöklere neden olacağı sebebiyledir. Bu kötü sonuçlar, sadece ferdin şahsına da zarar verebilir, toplumun geneline de zarar verebilir. Bu bölümde bu kötü sonuçlar üzerinde duracağız.

3-1 Kötü İsim ve Kişisel Zararları

Kötü ismin fert üzerindeki birinci ve en büyük etkisi, diğer insanların onu alaya alıp taciz etmesi ve onun da ruhsal açıdan üzerindeki bu baskıdan dolayı

rahatsızlıklara duçar olmasıdır. Ölçülü ve uyumlu olmayan ve söylenişi akıcı, sade ya da anlam açısından pozitif bulunmayan isimler, genellikle ferdin alaya alınmasına ve aşağılanmasına sebep olmaktadır. Lügat anlamı açısından pek de beğenilmeyen isimler olan “Zalim” veya “Yaği-asi” gibi isimler ve lakaplar ya da “Muaviye, “Yezid”, “Cengiz” ve “Timur” gibi kan döken kötü insanların isimleri veya “Köpek”, “Sırtlan”, “Eşek”, “Fare” ve “Çakal” gibi hayvanlardan alınan isim ve lakaplar, insan ismi veya lakabı olarak kullanıldığında diğer insanların aşağılanmasına ve alayına sebep olacaktır. İnsanlar isteyerek veya istemeyerek de olsa bu isim ve lakap sahiplerini alaya almaktadırlar. Bu alaya alma eylemi çoğu zaman kendilerini eğlendirmek ve vakit geçirmek için olacaktır. Ya da eğer arada düşmanlık varsa bu defa da o isim sahiplerinden intikam almak amacıyla alay eylemine başvuracaklardır.

Önemli olan nokta, aşağılama ve alaya alma eyleminin çok az gerçekleşmesi durumunda ferdin ruhsal açıdan derin zararlar görmeyeceğidir. Ancak eğer ardı ardına ve her zaman gerçekleşmiş olursa, ferdi çok ciddi ve kötü sonuçlara sürükleyecektir. Kötü isim, böyle bir ortamı hazırlamakta her zaman etkin bir role sahiptir. Zira kötü isim, insanın sürekli beraber olduğu dış görünüşü ve giydiği pis elbise gibidir, başkalarını aşağılamaya ve alaya davet eden bir tabloya benzer. Hatta kötü ismin ferde zararı, dış görünüşün zararından daha fazladır. Zira dış görünüşün değiştirilmesi veya pis elbisenin çıkarılmasıyla alay ve aşağılama sebepleri ortadan

kalkar; ancak kötü isim böyle değildir. Eğer insanlar bir ferdi o kötü isim veya lakapla tanırlarsa ve o fert onunla meşhur olursa, isim veya lakap değiştirilse bile toplumun hafızasına o şekilde kazındığından dolayı alay ve aşağılama tamamen ortadan kalkmayacaktır. Zira insanlar o isim ve lakabı kullanarak o fert hakkında konuşacaklardır. Hatta ve hatta o ferdin toplumsal makamı yükselip ve insanlar üzerinde nüfuzu artsa bile yine de o kötü isim ve lakabın doğurduğu sonuçlardan âmânda olamayacaktır. O ferdin ulaştığı güç dahi insanların onun hakkında alaylı konuşmalarının önüne geçemeyecektir. Halifeler tarihinde bunun örneği oldukça fazladır. Biz burada bu örneklerden iki tanesini zikredeceğiz.

- Muaviye ve Cariye: Cariye, Şam kabilelerinden bir kabilenin reisinin ismidir ve bu isim çingraklı yılanın bir türü hakkında kullanılır. Cariye, güçlü ve açık sözlü biriydi ve Muaviye'nin hükümetine karşı çok ciddi nefret ve kin beslerdi. Muaviye onun kendisine karşı nefret ve kinini anladığında onunla toplum önünde alay etmek ve aşağılamak için fırsat kollamaya başladı. Bir gün bu fırsat oluştu ve toplumun içinde ona “Sen kavmin yanında ne kadar aşağılık birisin ki adını Cariye koymuşlar?” dedi. Cariye de derhal cevap verdi: “Sen de kavminin yanında ne kadar aşağılık mışsın ki sana da Muaviye-dişi köpek ismini takmışlar?” dedi. Muaviye kendisine böyle bir cevap verileceğini beklemiyordu ve çok rahatsız olup Cariye'ye “Kes sesini!” diye haykırdı. Cariye buna karşılık olarak da birkaç söz söyleyince Muaviye dayanamayıp ona “Allah senin

gibileri toplumda çoğaltmasını ey Cariye!” diyerek beddua etti.³⁶

- Muaviye ve Şerik ibn Eur: Şerik ibn Eur, Muaviye zamanında yaşamıştır. Kendi kabilesinin reisi ve aralarında en saygın olan kimseydi. Âlemlerin yüce Rabbinin şeriki-ortağı yoktur ve bu İslâmî inanç sistemi içinde zaruri konulardan birisidir. Bundan dolayı bir çocuğa Şerik ismini vermek de beğenilmeyen bir şeydir. Eur ise bir göz anlamındadır. Muaviye'nin en güçlü olduğu günlerden bir günde, Şerik onun yanına gitti. Muaviye de onun ismiyle, babasının ismiyle ve yüzünün çirkinliğiyle alay etmek için ona “Senin adın Şerik'tir ve Allah için şerik yoktur. Sen Eur'un-tek gözünün oğlusun ve salim-sağlıklı, Eur'dan-tek gözülüden iyidir. Çirkin ve iğrenç bir yüzün var ve yakışıklılık çirkinlikten daha iyidir. Bunca özrüne rağmen kavmin seni nasıl oldu da reisliğe seçti?” dedi. Şerik de şöyle cevap verdi: “Allah'a yemin ederim ki sen Muaviye'sin ve muaviye havlayan dişi köpektir. O halde sen havladın ki adını Muaviye koydular. Sen Harb'in-(savaşın) oğlusun ve sulh, Harb'den-savaştan daha iyidir. Sen Sahr'in-kayalığın oğlusun ve yumuşak toprak kayalıktan daha iyidir. Sen Umeyye'nin evladısın ve umeyye aşağılık cariyenin ismidir. Bunca çirkinliğin ve kötülüğün içindeyken nasıl oldu da makam ve mevkie sahip oldun?” Şerik'in bu sözleri Muaviye'yi o kadar rahatsız etti ki yanından uzaklaşması için Şerik'e yemin verdirdi.³⁷

³⁶ Muhammed Takî Felsefi, Et-Tıflu Beynu'l-Veraseti ve't-Terbiye, c. 2, s. 203.

³⁷ Muhammed Takî Felsefi, Et-Tıflu Beynu'l-Veraseti ve't-Terbiye, c. 2, s. 204.

Görülüyor ki, kötü isim ve lakaplar ferdin aşağılanması ve alaya alınması için ortam hazırlamaktadırlar ve bunun zaman ve mekân sınırlaması yoktur. Her halükârda ferdin buna benzer kötü şöhret oluşturacak bir isim veya lakabı olursa, toplumsal olarak çirkin saldırılara hedef olması kaçınılmazdır.

Bu devamlı saygısızlık ve ardı ardına aşağılama, fert için ister istemez bir rahatsızlığa ve zarara uğramaya neden olacaktır. Bundan dolayı fert, çok ciddi çatışma ve uyumsuzluklarla karşı karşıya kalacaktır. Bu duygu, aşağılık duygusu ya da aşağılama kaynaklı ukdedir. Bunu: “Kendini doğru olmayan şekilde ölçümleme veya kendini aşağılık ve eksik bilmek”³⁸ olarak tanımlamışlardır. Başka bir tabirle, “Aşağılık kompleksi, yüce bir makamda bulunmayışa, aciz oluşa ya da kendini böyle bilmeye ve alaya alındığına dair içsel bir inançtır. Bu şahıslar için başkalarının bakışı, yargılamak için değil, alaya alan bir kimsenin bakışı gibidir.”³⁹

Bu insana işkence edip benliğini bitiren duygu, devamlı alaya alınma ve aşağılanma sonucunda ortaya çıkmaktadır ve buna ortam hazırlayan da kötü isim ve lakaplardır. Zararlı yöntemleri ele alacağımız sekizinci bölümde, aşağılık kompleksi ve sonuçları hakkında daha fazla açıklamamız olacaktır.⁴⁰

³⁸ Ali Ekber Şiaî Nejad, Ferheng-i Ulum-i Reftarı, s. 207.

³⁹ Roger Mucchielli, Les Complexes Personnels-Ugdehayi Revanî, Tercüme: Muhammed Rıza Şuca Rezevî, s. 87.

⁴⁰ Mahmud Mansur, İhsas-ı Kehteri, 1. Başlık.

Kötü isim ve lakabın insana etkilerinden biri de, ismin veya lakabın mana ve anlamını şahsında gerçeğe dönüştürmesidir. Fert, kendi ismiyle meşhur olmuş şahısları benliğiyle özdeşleştirir. Cengiz gibi bir şahsın ismini almış olan fert, kendisine bu isimle seslenildikçe yavaş yavaş Cengiz Han'ın kişiliğiyle kendi kişiliği arasında irtibat kurmaya ve onun kişiliğini kendi kişiliğinde canlandırmaya başlayacaktır. Bu duygunun devamlı olması sonucunda, kendisinden nefret edilen bu kan dökücü şahıs ile benliği arasında bir temayül oluşturacaktır. En nihayetinde isteyerek veya istemeyerek onun bazı eylemlerini kendine örnek alacaktır.

Kötü isim ve lakabın insana etkilerinden biri de, ismin veya lakabın mana ve anlamını şahsında gerçeğe dönüştürmesidir. Fert, kendi ismiyle meşhur olmuş şahısları benliğiyle özdeşleştirir. Cengiz gibi bir şahsın ismini almış olan fert, kendisine bu isimle seslenildikçe yavaş yavaş Cengiz Han'ın kişiliğiyle kendi kişiliği arasında irtibat kurmaya ve onun kişiliğini kendi kişiliğinde canlandırmaya başlayacaktır. Bu duygunun devamlı olması sonucunda, kendisinden nefret edilen bu kan dökücü şahıs ile benliği arasında bir temayül oluşturacaktır. En nihayetinde isteyerek veya istemeyerek onun bazı eylemlerini kendine örnek alacaktır.

Başka bir şekilde açıklamak gerekirse, toplum, böyle bir fert için başka bir isim veya lakap bilmediğinden dolayı bu isimle ona sesleneceklerdir. Bu ardı ardına seslenişler, yavaş yavaş onda "Cengiz olma" olgusunu harekete geçirecek ve sonunda kendisinin Cengiz olduğunu, ona benzediğini ve eylemlerinin uyduğuna ya da Cengiz olacağını, ona benzeyeceğini

ve eylemlerinin uyacağını düşünebilir. Eğer bu kopyalama gerçekleşecek olsa bu defa da davranışsal bozukluklar baş gösterecektir. Zira fert, kişiliğindeki Cengiz olma kurgusunu gerçekleştirmeye çalışacaktır ki bu da Cengiz Han'ın yaptıklarını yapmaktan ve onun gibi davranmaktan geçmektedir.

3-2 Kötü İsim ve Toplumsal Zararları

Kötü isim ve lakabın toplum üzerindeki ilk etkisi, toplum bireyleri için günah ortamı hazırlamak olabilir. Bireylerin çeşitli günahları, muhtelif sebeplerdendir. Bu sebeplerden birisi, ortamının günahı eyleme dönüştürmeye uygun olmasıdır. Kötü isim ve uygunsuz lakaplar, dil ile yapılabilecek birçok günahın eyleme dönüşmesine ortam sağlayacaktır. Aşağılama, alay etme, gıybet, iğneleme ve küfür, ortam uygun olduğunda rahatlıkla işlenebilecek günahlardır. Elbette bu günahların değişik ortam ve sebepten kaynaklanması mümkündür. Ancak bu ortam ve sebeplerden

birisi şüphesiz kötü isim ve uygunsuz lakaplardır. Fert bu kötü isim ve uygunsuz lakaplardan biriyle ortaya çıkmadıkça, en azından bu açıdan aşağılanmayacak ve alaya alınmayacaktır. Bu konuyu başka bir şekilde ele alalım. Toplumdaki bireyler, mevzu bahis isim ve lakaplarla karşı karşıya kalmadıkça, ahlâk açısından sakıncalı olan eylemleri gerçekleştirmek için bir mazeretleri olmayacaktır. Kötü isim ve uygunsuz lakapları kullanmayan bir toplum, durduk yerde en azından bu açıdan insanları aşağılamayacak ve onlarla alay etmeyecektir.

- Kötü isim ve lakapların topluma verdiği zararlardan birisi de bireylerin arasını bozmak, bireyler arasındaki kardeşliğe, dayanışmaya ve toplumsal birliğe zarar vermektir. Eğer bir fert, kötü isim ve lakap nedeniyle toplum, okul arkadaşları ve hatta akrabalar tarafından alaya alınır ve aşağılanırsa, ister istemez tepki gösterecektir. Bu tepki ya toplumdaki kopmasına ve münzevi olmasına ya da yapılan aşağılama ve alaylara misliyle karşılık vermesine neden olacaktır. Her iki halde de toplum arasındaki irtibat zamanla azalmaya ve yok olmaya başlayacaktır. Eğer bu etki ve tepkinin küçük ölçülerde olduğunu düşünürsek (okul arkadaşlarının bir genci veya akrabaların bir ferdi aşağılayıp alaya alması gibi) her ne kadar küçük de olsa topluma zararı olacaktır. Eğer bu etki ve tepkinin daha büyük ölçülerde olduğunu düşünürsek (çeşitli ırklardan oluşan toplumdaki bir ırkı lakap takarak aşağılama ve alaya alma gibi) toplumsal dayanışma ve birlik için ciddi bir tehlike olacaktır.

- Kötü isim ve lakabın üçüncü zararı olarak da toplumsal kültürün bu yönde şekillenerek bu kötü isim ve lakapların manalarının unutulması yaygınlık kazanması ve sonuçta da toplumda kötü ile iyiyi ayırt edememe gibi davranış bozukluklarına sebep olması sayılabilir. Kötü isim ve uygunsuz lakapların yaygınlaşmasıyla zaman içinde bu isim ve lakapların kötü oluşları unutulacak ve bundan daha kötüsü, artık genel kültür olarak topluma yerleşecektir. Eğer bu gerçekleşirse, isim koyma eylemi, kendisinden nefret edilen şahısları yüceltme eylemine dönüşecek, bu kötü insanların hatıraları daima canlı tutulmuş olacak ve bu canlı tutma da, toplum bireylerinin kötü insanların kötü davranışlarını gerçekleştirmesiyle sonuçlanacaktır.

- Kötü isim ve uygunsuz lakapların toplum üzerindeki etkilerinin sonucusu olarak, bu isimlerin yaygınlaşması sonucu toplumun her zaman nefret ve korku içinde yaşamasını söyleyebiliriz. Halk içinde bu isimlerin devamlı tekrarı, halkın bir bölümünde toplumsal öfkenin ve bir bölümünde de toplumsal korkunun oluşmasına sebep olacaktır. Konu başında dipnotta sekizinci İmam Ali Rıza'dan (a.s) naklettiğimiz hadis de bu yöndeydi:

“İmam Ali Rıza'ya (a.s) soru sordular: Araplar neden çocuklarına köpek, panter ve bunlara benzer vahşi hayvanların isimlerini koymaktadırlar? İmam şöyle cevap verdi: Çünkü Araplar savaşçı bir kavim idi. Çocuklarına seslendiklerinde düşmanın kalbine korku salmak için onlara bu isimleri verirdiler.”⁴¹

⁴¹ Vesailu's-Şia, c. 15, s. 123, 5. Hadis.

Bu algı sonucu koyulacak isim ve lakaplar, toplumun ruhsal yapısını bozabilir ve toplumu ciddi bir tehlike ile karşı karşıya bırakabilir.

4- İnsanları Etiketlemek ve Sonuçları

Etiketlemek, kötü lakap takmanın bilimsel tanımıdır. Sosyoloji dalında, sapmayı açıklayan teorilerden biridir. Etiketleme teorisine göre sapma, bir ferdin eyleminin niceliği değil, suçlunun aleyhine diğer insanların uyguladığı kaideler topluluğunun sonucudur. O halde, sapma olduğu söylenen eylem, başkaları tarafından öyle olduğu belirtilen eylemdir. Bu teoriye göre bir ferdin suçlu kabul edilmesi ve bu fertten suç beklentisi içinde olmak, o ferdi suça yönlendirecektir. Ferdin karakteri, diğer insanların onun hakkındaki inancına göre şekillenecektir.⁴²

Normal insanlar, kapasitelerinin azlığı nedeniyle genellikle kendilerine karşı gerçekleştirilen davranışlardaki negatif yönleri daha çok dikkat etmektedirler. Bazen bir şahıstaki yüzlerce iyi özelliği görmezden gelebilir, ancak küçük bir eksikliği büyütebilirler. Bu eksiklik bazen körlük, felç veya organ eksikliği şeklinde olabilir, bazen kötü bir ailenin üyesi olma şeklinde olabilir, bazen de geçmişte gaflet üzere yapılmış bir davranış nedeniyle de olabilir. Bu negatif nokta, kapasitesi az olan insanlar tarafından negatif anlam yüklü bir kelime olarak ortaya atılabilir. O negatif yönü beyan eden bir kelime bazen bir lakap olarak ferde takılabilir. Bazen bir ferdin basit bir gafleti yüzünden bir lakabı

ömür boyu üzerinde taşıdığı ve hayatını değiştirdiği görülmüştür.

Aynı sınıfta okuyan iki arkadaşı ele alalım. Arkadaşlardan biri bir hesap makinesinin çalışması hakkındaki ödevini sırada bırakmıştır ve diğeri de sadece hesap makinesinin nasıl çalıştığını anlayabilmek için arkadaşına haber vermeden ödevi okumak için alır. Niyeti merakını giderdikten sonra arkadaşına iade etmektedir. Arkadaşı ödevini aldığını öğrendiğinde onun hırsızlık yaptığını sanarak diğer arkadaşlarına olanları hırsız etiketini kullanarak anlatır. Olay kulağın yayılır ve ödevi alan öğrenci için hırsız kelimesi dilden dile dolaşmaya başlar ve bu sıfatla okulda tanınır.

İnsanları etiketlemenin çok kötü sonuçları vardır. Şimdi bunlardan birkaç tanesini burada beyan edeceğiz.

4-1 İzzet-iNefis Zarar Görebilir

Ferdin izzet-i nefsi ve pozitif kimliği zarar görür. Kendini kötü bir kimlikle tanıtır bulan bir ferdin gireceği ruh hali, onun yaşantısında köklü değişimlere ve davranışlarının değişmesine sebep olabilir.

4-2 Toplum Dışlayabilir

Bir çeşit toplumsal ambargoyla karşılaşabilir. Etiketlenen iyi bir fert yıllardır birlikte olduğu arkadaşları tarafından bile dışlanabilir. Sonunda iyi ve sağlıklı bir toplumdan dışlanan fert, ister istemez kendisini kabul edecek kötü ve sağlıksız bir topluma girecek ve onların değer yargılarını kabullenecektir.

4-3 Akrabaları Dışlayabilir

Kendi ailesi ve akrabaları içinde de sorgulanacaktır. Yakınları ferdin kötü bir

⁴² Dairetu'l-Maarif-i Ulum-i İctimaî, Bâkır Saruhanî, s. 388.

Etiketleme teorisine göre sapma, bir ferдин eyleminin niceliği değil, suçlunun aleyhine diğer insanların uyguladığı kaideler topluluğunun sonucudur. O halde, sapma olduğu söylenen eylem, başkaları tarafından öyle olduğu belirtilen eylemdir. Bu teoriye göre bir ferдин suçlu kabul edilmesi ve bu fertten suç beklentisi içinde olmak, o ferdi suça yönlendirecektir. Ferдин karakteri, diğer insanların onun hakkındaki inancına göre şekillenecektir.

eylemi yapıp yapmadığından emin olmasalar bile, etiketlenme yüzünden kendilerinin haysiyetinin de zarar görmemesi için ona karşı düşmanca tavır takınacak ve hatta ondan uzaklaşacaklardır.

4-4 Sapkın Kimselere Yönelebilir

Sapkın insanlar bu tür fertlere yakınlaşacak ve onu kendilerine çekeceklerdir. Sapkın kimseler daima kendi kafa yapılarındaki insanları kazanma ve onlarla birlikte olma düşüncesindedirler. Etiketlenmiş bir kimseyle karşılaştıklarında, sanki yitiğini bulmuş kimse gibi sevinecek ve bu durumdaki ferdi kendi gruplarına katmak için ellerinden geleni yapacaklardır. Diğer yandan, yakınları, arkadaşları, yaşlıları ve içinde bulunduğu toplum tarafından dışlanmış kimseler, yaşamış oldukları kırılganlıktan dolayı sapkın kimselere yönelmeye daha müsait bir hale geleceklerdir.

4-5 İyice Yoldan Çıkabilir

Ferдин, etiketlenmekten kaynaklanan gurur kaybı neticesinde sapkın eylemler sergilemesi de mümkündür. Bu konumda

olan bir fert, gururunu yitirdiğini ve yüzünün suyunun döküldüğünü gördüğünde iç dünyasında şu kanaate varabilir: “Mademki ben hak etmediğim halde kötü şöhrete sahip oldum, neden gerçekten öyle olmayayım ve sapkın eylemlerle gönlümü eğlendirmeyeyim? Neden hırsızlık yapmayayım? Neden...?” Bu mantıkla hareket ederek emden sapkın eylemleri gerçekleştirmeye başlayabilir. Sonunda olmadığı halde kötü bir insan olduğunu sanabilir ve gerçekten kötü bir insana dönüşüp sapkın eylemleri gerçekleştirebilir. Eğer fertte böyle bir inanç oluşsa, değişimi çok zor olacaktır. Sapkın davranışlar fertte kökleşecektir.

Etiketlin insan üzerinde kalması ne kadar uzun sürerse, bu inancın şekillenmesi o kadar hızlanıp sağlamlaşacak ve ne kadar sağlamlaşsa tedavisi ve değişimi o kadar zorlaşacaktır.⁴³

⁴³ Daha fazla bilgi için; Murtaza Mantıkî, Revaşınasıyi Terbiyeti, s. 263 ila 300. Ferheng-i Hulakuyî, Camieyi İmruz, s. 216 ila 218. Ian Robertson, Society a Brief Introduction-Der Amedi Ber Camieyi Ruz, Tercüme, Hüseyin Behrevan, s. 177, 178 ve 197.

Sonuç

Zararları yöntemlerin ilki, uygun olmayan isim ve lakapların koyulmasıdır. Bu kanun koyucu tarafından yasaklanmış bir davranıştır. Kanun koyucunun yasaklamasını, aşağıdaki açıklamalardan anlamaktayız:

1- Birçok hadise göre güzel isim, evladın ebeveyn üzerindeki ilk hakkıdır. Evladın hakkını ayaklar altına almak ve Allah'ın emrini yerine getirmemek, kesinlikle kanun koyucunun razı olmadığı bir davranıştır.

2- Allah Resulü'nün (s.a.a) geleneği ve sünneti, kötü isimleri değiştirmek üzerinedir. Peygamber hayatı boyunca kötü ve uygunsuz isimleri değiştirmiştir ve bunu defalarca gerçekleştirmiştir. Peygamberin bu hareketi de kanun koyucunun kötü isimlere razı olmadığını göstermektedir.

3- Birçok hadiste, “Şeytan”, “hayvanlar”, “putlar” ve kendisinden nefret edilen insanların isimlerinin çocuklara verilmesi önemle vurgulanmıştır.

Kur'ân-ı Kerim de Hucurat suresinin 11. ayetinde “...birbirinizi kötü

lâkaplarla çağırmanın...” buyurarak kötü lakapları kullanmaktan sakındırılmıştır. Ayrıca, birçok hadiste insanların birbirine kötü lakaplarla seslenmesi de yasaklanmıştır. Bunun önüne geçilmesi için de çocuklara daha küçükken güzel künyeler seçilmesini tavsiye etmiştir. Bunların dışında bir Müslümana hakaret ve aşağılamanın haram oluşu göz önüne alındığında, aynı şekilde Müslümana kötü isim ve lakap takmanın da haram olduğu ortaya çıkacaktır.

Kötü isim ve uygunsuz lakap koymanın yasaklanması, şüphesiz kötü sonuçlarının engellenmesine yöneliktir. Zira bir fert kötü bir isme veya lakaba sahip olursa, başka insanlar tarafından alaya alınma ve aşağılanma problemiyle karşı karşıya kalacaktır. Saygınlığa zarar verecek bir eylemin devamlı yapılması durumunda fert aşağılık kompleksi duygusuna duçar olabilecektir. Eğer bu duygu olursa fert için, başka insanlarla irtibatın zayıflaması, kin ve düşmanlığın ortaya çıkması ve kendisine yapılanlardan dolayı intikam alma gibi kötü sonuçlar doğuracaktır.